

ผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก*

พระครูสุวรรณวิจิตร (สมจิต สมจิตโต/คัมสมบัติ)**

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติกรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา ปฏิปทา และแนวปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก และผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติกรรมฐาน 2 อย่างคือ สมณะ และ วิปัสสนา เป็นหลักการทำให้จิตใจตั้งมั่น และเกิดปัญญารู้แจ้งในธรรมชาติดอย่างแท้จริง ซึ่งกรรมฐาน 2 อย่างนี้ได้มีการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนปัจจุบัน เมื่อหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก ได้บวชในพระพุทธศาสนาแล้ว ท่านเกิดความสนใจในการปฏิบัติดังกล่าวเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ปฏิบัติกับหลายสำนักเช่น วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ โดยมีพระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสีหิ) ลูกศิษย์ของมหาสียาตอ ประเทศพม่า เป็นอาจารย์สอน ตามหลักกรรมฐานแบบพอง-ยุบ แต่หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก เห็นว่าพอง-ยุบสอนยาก จึงเลือกกรรมฐานแบบพุท-โธ เพราะง่ายและมีความชำนาญในด้านนี้ เมื่อท่านสอนกรรมฐานแบบพุท-โธ ทำให้มีคนสนใจเป็นจำนวนมากอย่างรวดเร็วทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ทำให้ทราบว่า กรรมฐานแบบพุท-โธ ทำให้เกิดผลที่ตามมา 5 ด้าน คือ (1) ด้านศรัทธา ทำให้บุคคลมีความศรัทธาในพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคง (2) ด้านศีล ทำให้บุคคลเห็นอานิสงส์ของการรักษาศีล (3) ด้านสุตะ ทำให้บุคคลตั้งใจฟังพระธรรมเทศนา ปฏิบัติธรรม และเจริญกรรมฐาน (4) ด้านจาคะ ทำให้บุคคลยินดีและพึงพอใจที่จะทำบุญบริจาคทาน (5) ด้านปัญญา ทำให้บุคคลรู้และเข้าใจหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและน้อมไปสู่การปฏิบัติปฏิบัติชอบ ผลสัมฤทธิ์ทั้ง 5 ด้านนั้น นับว่ามีประโยชน์ตนเอง สังคม และชาวพุทธเป็นอย่างมาก ดังนั้น เราจึงควรรักษา ส่งเสริม กรรมฐานแบบพุท-โธ ให้คงอยู่กับชาวพุทธสืบต่อไป

คำสำคัญ : ผลสัมฤทธิ์ การปฏิบัติกรรมฐาน หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของดุษฎีนิพนธ์ “ผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก”

** นิสิตหลักสูตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Achievement of Most Venerable Sangwarn Khemako's Teaching of Kammaṭṭhāna

Phrakhrusuwannawijit (Somjit Samacitto/kuomsombat)

Abstract

The Research's objectives are to study the practices of **Kammaṭṭhāna** in Buddhist scriptures, the most venerable Sangwarn Khemako's practical ways of **Kammaṭṭhāna**, and the achievement of most venerable Sangwarn Khemako's teaching of **Kammaṭṭhāna**. This is a qualitative research using in-depth interview.

An interest in such practice is particularly conducive to the practice of several offices, such as the Watmahādhātuyuvarājarangsarit's nest by Phradham madhīrārājamahāmuni (**Jotaka ṇāṇasiddhi**) disciple of Mahāsīsayādaw Myanmar teachers according to the principles of meditation. The teaching method was to be inflatable-collapse but the most venerable Sangwarn Khemako found it difficult, so they chose to create the certain meditation technique called 'Buddho' to teach because he was skillful in this aspect. A lot of people are interested in meditation, both monks and the householder. From Interviewing people who are involved in the story we know that the form of meditation, 'Buddho' cause consequences in 5 aspects : (1) it is about faith; such meditation technique has been bringing about strong faith to people, (2) it is concerned with the precept; once people followed, the benefits of precept-observation were found, (3) it is about hearing; the proper attention, practice and development of insight meditation have been gradually cultivated, (4) it causes generosity; once properly followed, people were agreeably persuaded to make certain donations, and (5) the wisdom is established; the mentioned way of practice has been making many people understanding the Buddha's teaching and thereby inspiring them to do the right action. The achievement is that all 5 sides that are useful to society and themselves are reached, so we should maintain a promotion impelled by meditation ensuring that, 'Buddho' remain with the Buddhists.

Keywords: achievement and practices of **Kammaṭṭhāna**, the most venerable Sangwarn Khemako's practical.

บทนำ

พระพุทธศาสนาเกิดจากการตรัสรู้ธรรมของพระพุทธเจ้า ต่อมาได้สาวกจำนวน 60 รูปที่เป็นพระอรหันต์ จึงได้ส่งออกไปเผยแผ่พระศาสนาทั้งที่เป็นปริยัติ ปฏิบัติ และปฏิเวธ ที่เรียกว่า พระสัทธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). 2548 : 105) ซึ่งได้ตรัสสั่งภิกษุทั้งหลายว่า “พวกเธอจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์และเพื่อความสุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูล และความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้น มีความงามท่ามกลาง และมีความงามในที่สุด” (วิ.มหา. (ไทย) 4/32/27) กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ ศิล สมาธิ และปัญญา (ที.ปา. (ไทย) 11/228/231) พระสงฆ์ได้ใช้เป็นหลักสืบทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นเป็นยุค ๆ ตั้งแต่การสังคายนาครั้งที่ 1 มาจนถึงครั้งที่ 3 ในอินเดีย จึงเกิดการเผยแผ่อย่างเป็นทางการโดยพระเจ้าอโศกมหาราชได้จัดให้มีการสังคายนาขึ้น เมื่อเสร็จแล้วจึงได้ส่งพระธรรมทูตไปยังประเทศต่าง ๆ อีก 9 สาย 1 ใน 9 สายนั้น มีสายของพระโสณะและอุตตระได้นำมาเผยแผ่ในสุวรรณภูมิ แถบบริเวณประเทศศรีลังกาและประเทศไทยเป็นต้น ซึ่งคณะสงฆ์ไทยได้แบ่งออกเป็น 2 คณะคือ คามวาสี และอรัญญวาสี มาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย และได้เป็นแบบอย่างทางการปกครองคณะสงฆ์ของไทยสืบมาจนถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาเมื่อมีตราพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2425) ในรัชกาลที่ 5 เพราะสงฆ์ฝ่ายอรัญญวาสีมีน้อยจึงไม่สามารถแยกออกจากกันได้ จึงได้ให้มีการยุบรวมกันกับภูมิภาคนั้น ๆ ทำให้ดูเหมือนว่าอรัญญวาสีได้รับการยกเลิกไปในทางปกครอง แต่ความจริงแล้วยังคงมีอยู่อย่างกระจายอยู่ในทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย (สุเชาว์ นพอมชฌน์. 2549 : 8)

จากการสัมภาษณ์พระมงคลกิตติวิบูลย์ (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ได้กล่าวว่า “หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก มีจุดด้อยอยู่ในตัวมาแต่เกิดความเป็นคนขี้โรค อ่านหนังสือไม่ออก” เพราะไม่ได้เรียนหนังสือเป็นต้น ส่วนจุดเด่นของท่านมีหลายอย่างด้วยกันคือ เกิดมาในตระกูลเศรษฐี มีพ่อแม่ดี มีภรรยาดี มีอาจารย์ดี มีความศรัทธาอย่างแน่วแน่ต่อพระพุทธศาสนาดี มีศิลาจารวัตรดี ดังใจความตอนหนึ่งว่า “นักปฏิบัติจะทอดทิ้งการปฏิบัติไม่ได้ จนกว่าจะหมดลมหายใจ” (คณะศิษยานุศิษย์. 2556 : 80) ถือธุดงค์เช่น ฉันทอาหารหนเดียว ในบาตร และอยู่ป่าช้าเป็นวัตร (ดำรงค์ ภูระยา. กันยายน 2527 : 13-25) สร้างบุคลาการเช่น หลวงพ่อสนอง กตปุญโญ และแม่ชีบุญเรือน โตงบุญเติม เป็นต้น พัฒนาบูรณะซ่อมแซมเสนาสนะเช่น วัดไกลกังวล วัดทุ่งสามัคคีธรรม วัดสังฆทาน เป็นต้น การสร้างปัญญาด้วยการให้เข้าวัดปฏิบัติธรรมรักษาศีล ดังใจความในพระธรรมเทศนาที่ท่านแสดงแก่ศิษย์เรื่องการสร้างความสุขที่ถูกต้องว่า “เบื้องต้นท่านก็สอนให้มีศีล...แล้วให้มีการฝึกอบรมจิตใจให้สงบ...ต่อมาให้มีสติสัมปชัญญะรู้เท่าทันการปรุงแต่งของสังขารอันเป็นปัญญา...เป็นคนงามในที่สุด” ยังมีผลงานที่โดดเด่นคือ ผ้าป่าช่วยชาติและการถวายทองคำหลวงตาบัวซึ่งได้รับการยกย่องจากหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน ในสมัยนั้นดังมีใจความว่า “หลวงพ่อสังวาลย์เป็นหลวงพ่ที่เด่นดังมากในคุณธรรมนะ กับเรานี้หลวงพ่อสังวาลย์ ท่านเป็นแขนซ้าย เราเป็นแขนขวา ในการช่วยชาติ” (คณะศิษยานุศิษย์. 2556 : 68-171)

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับหลวงปู่สังวาลย์ เขมโกทั้งหมด และเอกสารอื่น ๆ ของคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสัมภาษณ์บุคคลผู้ที่มีส่วนรับรู้การปฏิบัติตนและกิจกรรมของ

หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก ในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ เพื่อวิเคราะห์หาคำตอบต่อโจทย์ในการศึกษาว่า หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก ยึดหลักการอะไรในการปฏิบัติและใช้วิธีการเช่นไรในการปฏิบัติตามหลักการนั้น ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักปฏิบัติกรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา
2. เพื่อศึกษาปฏิบัติภาวนาแนวปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก
3. เพื่อผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบมีโครงสร้าง โดยผู้วิจัยได้แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาวิธีการปฏิบัติกรรมฐานในสมัยพุทธกาล ศึกษาจากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ โดยใช้เอกสารอ้างอิงจากแหล่งปฐมภูมิ (Primary Sources) ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย พ.ศ. 2539 ที่เกี่ยวข้องกับหลักปฏิบัติกรรมฐาน

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาปฏิบัติภาวนาและแนวปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก รวบรวมเอกสารต่าง ๆ จากแหล่งทุติยภูมิ (Secondary Sources) ได้แก่ หนังสือชีวประวัติและคติธรรม ตลอดจนถึงผลงานในด้านต่าง ๆ ของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก เอกสารสิ่งพิมพ์ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 3 ศึกษาผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก จากกลุ่มตัวอย่างคือพระสงฆ์และประชาชนที่กำหนดไว้จำนวน 15 รูป/คน คือ พระเถระจำนวน 5 รูป แม่ชีจำนวน 5 คน และอุบาสกอุบาสิกาจำนวน 5 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ขั้นตอนที่ 4 สร้างเครื่องมือวิจัยด้วยการตั้งคำถามที่จะไปสัมภาษณ์จำนวน 12 ข้อ โดยครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการวิจัยทั้ง 3 ข้อ และให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือ

ขั้นตอนที่ 5 ปรับแก้ไขเครื่องมือแบบสัมภาษณ์ตามข้อเสนอแนะและนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างตามวัตถุประสงค์ทั้ง 3 ข้อใน 5 ด้าน

ขั้นตอนที่ 7 นำเสนอผลการศึกษาวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปได้ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาดังต่อไปนี้

1. หลักปฏิบัติกรรมฐานในคัมภีร์พระพุทธศาสนา

พบว่า กรรมฐาน คือ ที่ตั้งแห่งการงาน หรือเรียกว่า ภาวนา ในสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าและเหล่า

พระอริยสาวกสงฆ์ทั้งหลายได้ใช้หลักกรรมฐาน 2 อย่าง คือ สมถกรรมฐาน มีอารมณ์ 40 อย่าง (พระพุทธโฆสเถระ. 2553 : 182-730) และวิปัสสนากรรมฐาน มีวิปัสสนาภูมิ 6 เป็นอารมณ์ (พระพุทธโฆสเถระ. 2553 : 731-1205) ซึ่งมีเป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติทั้งสองอย่างนั้นคือ เพื่อบรรลุพระนิพพาน ดังพุทธพจน์ที่ว่า สมถะและวิปัสสนา เป็นหนทางที่นำผู้ปฏิบัติให้ถึงความพ้นทุกข์ (ขุ.ธ. (ไทย) 25/277/118) ซึ่งจากหลักการดังกล่าว ทำให้พระพุทธศาสนาสืบทอดแนวทางการปฏิบัติกรรมฐานมาจนปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์ในเรื่องนี้กับบรรพชิตและคฤหัสถ์ พระครูศาสนกิจจาภรณ์ (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “กรรมฐานได้มีมานานก่อนพุทธศาสนาจะอุบัติขึ้นในโลกนี้ แต่ในทางพระพุทธศาสนา ศรัทธาจะต้องประกอบด้วยปัญญาเสมอจึงจะเกิดอินทรีย์เสมอกันเป็นการปรับอินทรีย์ซึ่งจะนำไปสู่ปัญญาที่ถูกต้อง ที่เรียกว่า สัมมาทิฐิ” เพราะมีความเชื่อในพระรัตนตรัย ในหลักเหตุผลตามที่พันโทหญิง ธนตศกร บุราคม (19 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” อนึ่ง แม่ชีสำเนา ศรีสุข (18 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) วัดทุ่งสามัคคีธรรม ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าในทางพระพุทธศาสนา ไม่ใช่ความมั่งงาย แต่เป็นความเชื่อตามหลักเหตุผลของการกระทำ เพราะพระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติสำหรับชาวพุทธที่เรียกว่าไตรสิกขา” ถือเป็นหลักการเพื่อช่วยให้ชาวพุทธทั้งหลายได้ประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิตของความเป็นพุทธที่ถูกต้อง ทำให้เราเข้าใจได้ว่า หลักกรรมฐานในพระพุทธศาสนานั้น เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดกระบวนการทางกรรมฐานอันได้แก่ หลักการวิธีการ ที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นในการทำมาดี และถ้าทำตามหลักกรรมฐานในพระพุทธศาสนาแล้ว โดยเน้นไตรสิกขาเป็นหลักยึดของกรรมฐานที่มีอยู่ให้มีความมั่นคงแล้ว พุทธศาสนิกชนจะไม่ถูกอกุศลธรรมหรือคนพาลหลอกหลวงด้วย สิ่งต่าง ๆ ดังพบเห็นในสังคมปัจจุบัน ซึ่งตรงกับความเห็นของนาย จิรศักดิ์ ชำนาญภักดี (19 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) นายอำเภอสามชุก ได้ให้สัมภาษณ์เรื่องนี้ไว้ว่า “สอนให้ชาวบ้านในอำเภอสามชุก รู้จักบาปบุญคุณโทษ รู้จักการดำเนินชีวิต โดยมีให้เบียดเบียนซึ่งกันและกัน เพราะพระพุทธศาสนานั้น เป็นศาสนาที่ประเสริฐ” เมื่อกรรมฐานนั้นเกิดได้หลายสาเหตุ โดยเฉพาะกุศลทั้งหลายมีทาน ศีล และภาวนา และเป็นสิ่งที่ให้ยึดเหนี่ยวคุณทาน ศีล ภาวนาอย่างมั่นคง

2. ปฏิปทาแนวทางปฏิบัติกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก

พบว่า ปฏิปทาที่โดดเด่นของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก คือ พุท-ธธาวนา เป็นสายที่ได้รับความนิยมมากในยุคนั้น กรรมฐานแบบ “พุท-ธธ” โดยใช้อุปกรณ์คือลมหายใจเป็นเครื่องมือช่วยที่เรียกว่า อานาปานสติ เป็นการกำหนดลมหายใจเข้า-ออก ด้วยการให้มีสติควบคุมลมหายใจเข้าว่า พุท ลมหายใจออกว่า ธธ กำหนดไปเรื่อยจนเกิดความชำนาญ เกิดความรู้เข้าใจในลมหายใจ ซึ่งวิธีนี้มีรูปแบบการสอนแบบโบราณจากการสัมภาษณ์ พระอธิการสำรวม สิริภทโท (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) อธิบายว่า “ให้กำหนดลมหายใจด้วยการกำหนดในฐาน 5 คือ ฐานที่ 1 คือ จมูก ฐานที่ 2 คือ หน้าผาก ฐานที่ 3 คือ กลางระหว่างกระหม่อม ข้างนอก ฐานที่ 4 คือ ในสมองตรงกลาง กะโหลกศีรษะและ ฐานที่ 5 คือ ทรวงอก” ซึ่งมีหลักในการปฏิบัติง่ายไม่เน้นรูปแบบ คือ กำหนดอารมณ์ชั่วออกจากจิตให้หมด ทำจิตให้อยู่ในอารมณ์ที่ดี แล้วน้อมอารมณ์ที่ดีนั้น น้อมเข้าไปรวมอยู่ในจุดเดียวกันคือ สมาธิหรือเอกัคคตารมณ์ จากนั้น เริ่มพิจารณาอารมณ์นั้นโดยความเป็น

อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จนถึงความปล่อยวาง เป็นการวางอารมณ์ที่ดีและไม่ดีทั้งหลายตามความเป็นจริงที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่า ทุกสิ่งมีความเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไปเหมือนกันหมดโดยไม่ต้องสงสัยเลย การปฏิบัติธรรม คือ การปฏิบัติทางกายใจ โดยถือเอาการถ้อยถอนตัวยึดมั่นตนตัวออกที่เรียกว่า อุปาทาน

ข้อควรระวังในการภาวนาสาสนีตามที่ได้สัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์ (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) คือ “คนมีโรคไม่ควรภาวนาพุทโธ ควรเจริญสุกกรรมฐาน” พิจารณากรรมฐาน 5 เช่น ผมเป็นต้นโดยพิจารณาว่า ไม่สวยงาม สกปรก มีรูปสี กลิ่นที่ไม่น่าปรารถนา จากปฏิบัติภาวนาแนวทางปฏิบัติดังกล่าว ทำให้ได้ศานตยาหา มีผู้สืบทอดเจตนารมณ์ ส่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ใน 5 ด้าน ดังจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

3. ผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก

พบว่า หลักธรรมกรรมฐานที่นำมาเผยแพร่อบรมสั่งสอนแก่ศิษย์ ส่งให้เกิดผลสัมฤทธิ์ 5 ประการ คือ

3.1 ผลคือศรัทธา มีองค์ประกอบ 2 ประการได้แก่ ศรัทธาต่อผู้สอนเช่น เมื่อเป็นฆราวาสที่ป่วยเป็นโรค ได้มาพบ “ธรรมโอสถ” (ดำรงค์ ภูริยา. กันยายน 2527 : 13-26) เพราะเรียนกรรมฐานกับพระมหาทอง โดยให้กำหนดลมหายใจเข้า-ออก ที่เรียกว่า อานาปานสติ ได้พิจารณาตามคำสอนของพระพุทธเจ้าที่สอนในสติปัฏฐาน 4 ได้แก่ การระลึกไปในกาย เวทนา จิต และธรรม หลังจากนั้นไม่นานท่านก็ได้ออกบวชด้วยศรัทธา มาปฏิบัติธรรมกับครูอาจารย์ อยู่ป่าช้าเป็นวัตร ปฏิบัติขัดเกลากิเลส หลังจากประสบความสำเร็จในการปฏิบัติจนมีความเชื่อมั่นดีแล้ว ก็ออกเผยแพร่พระพุทธศาสนาสร้างความศรัทธาด้วยรูปแบบการสอนกรรมฐานตลอดชีวิต จากแนวทางปฏิบัติดังกล่าวทำให้เกิดความศรัทธาในตัวท่านเป็นอย่างมาก และ คำสอนที่ทำให้เกิดศรัทธามั่นคงเช่น พระอธิการสำรวม สิริภทฺโท (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ผู้นำหลักศรัทธาไปใช้แล้วได้ผลจริงได้ให้สัมภาษณ์ว่า “หลวงพ่อสังวาลย์ ท่านเป็นผู้กล้าตายถวายชีวิตเพื่อพุทธบูชา ธรรมบูชา สังฆบูชา ด้วยใจจริง” ซึ่งเป็นผลดีที่เกิดขึ้นกับผู้สืบทอดเจตนารมณ์เช่น หลวงพ่อสนอง กตปุญโญ อันเป็นหัวใจสำคัญในการอบรมสั่งสอนให้คนประพฤติด้วยกายวาจาใจ ทำให้สังคมร่มเย็นเป็นสุขปราศจากความเดือดร้อน และทำให้มีบริวารมาอุปถัมภ์พระพุทธศาสนา ศรัทธายังนำไปสู่ศีล การฟังเทศนา การบริจาค และภาวนา

3.2 ผลคือศีล ได้แก่ หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก เป็นแบบอย่างการรักษาศีลปฏิบัติธรรมอย่างเคร่งครัด ทำให้ผู้ที่ไม่ค่อยได้รักษาศีลเป็นระยะเวลายาวนาน ได้มีโอกาสรักษาศีลเป็นระยะเวลายาวนานจนถึงมีผู้รักษาตลอดชีวิต เพราะเคยได้รับฟังพระธรรมเทศนาเรื่องอานิสงส์ของการรักษาศีล จากการสัมภาษณ์พระอธิการธาดา สมจิตโต (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ผู้นำหลักศีลที่เคยได้รับการอบรมจากหลวงปู่มาใช้แล้วได้ผลจริง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “คนเรา ถ้าไม่มีศีล 5 แล้ว ไม่มีที่พึ่งหรอก” ซึ่งเป็นคำพูดที่ยืนยันคำสอนของหลวงปู่ที่กล่าวถึงศีลเป็นที่พึ่งได้จริง ถ้าใครรักษาศีล 5 ข้อใดข้อหนึ่งอย่างจริงจัง หรือครบทั้ง 5 ข้อ ผู้นั้นจบได้รับแต่สิ่งดี ๆ ในชีวิต จะไม่มีโรคร้ายไข้เจ็บเพราะรักษาศีลข้อที่ 1 จะไม่เสื่อมจากทรัพย์สมบัติเพราะรักษาศีลข้อ 2 สามิภรรยาจะไม่นอกใจรักษาศีลข้อ 3 จะไม่มีคนโกหกเพราะรักษาศีลข้อ 4 และจะไม่เกิดความประมาทพลาดพลั้งฆ่าแมลงสิ่งเสพติดเพราะรักษาศีลข้อ 5 ซึ่งตรงกับคำกล่าวจากการสัมภาษณ์ของแม่ชีประคอง มหิงษา (18 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ที่ว่า “มีศีลดีนะ พันทุกขได้ ไม่ไปนรกได้”

3.3 ผลคือสุตะ ได้แก่ หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก เป็นแบบอย่างของผู้ศึกษาเล่าเรียนทั้งปรีดีและปฏิบัติอย่างเคร่งครัด เพราะความที่หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก ไม่ได้รับการศึกษาล่าเรียนมาก่อน เมื่อมาบวชทำให้ท่านเกิดความพากเพียรจนสามารถนำผลจากสุตะมาใช้ในการเผยแผ่ทำให้ผู้ที่ไม่ค่อยได้สดับรับฟังพระธรรมเทศนา ได้มีโอกาสรับฟังในสิ่งที่ยังไม่เคยได้ยินได้ฟัง หรือที่ได้ฟังอยู่แล้วมีความกระจ่างชัดเจนยิ่งขึ้นไป จากการสัมภาษณ์พระมงคลกิตติวิบูลย์ (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ซึ่งเป็นผู้ที่ได้นำสุตะที่เคยอยู่กับหลวงปู่ไปใช้แล้วได้ผลจริง กล่าวว่า “ใครจะว่าเราดีเราชั่วนั้น ไม่ใช่อยู่ที่คนพูด แต่อยู่ที่การกระทำของเราต่างหาก ถ้าหากเขาว่าเราดี แต่เราไม่จริง ก็ไม่มีความหมาย” นอกจากนี้ยังพบในการสัมภาษณ์พระครูสุวรรณวชิพิทักษ์ (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “สิ่งใดที่เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนา และพระธรรมวินัย ก็ให้ช่วยกันดู ช่วยกันบอก ธรรมวินัยเป็นหัวใจของศาสนา ถ้าไม่ช่วยกันต่อไปเราจะมีพระพุทธศาสนาไว้เป็นที่พึ่งแก่ลูกหลานในภายหน้า” และพระอธิการสำรวม สิริภทฺโท (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) กล่าวว่า “เมื่อเราปฏิบัติขัดเกลาในสิ่งชั่วออกไปจนเหลือแต่ความดี แต่ความดีนั้นก็ยังมิให้ซ่องอยู่พระพุทธร่องคี่ให้เราทำใจเป็นกลาง อย่าดีใจกับความดีมันจะกลายเป็นความยึดมั่นไป” และจากการสัมภาษณ์บรรพชิตและคฤหัสถ์สรุปว่า สุตะที่พวกศิษย์ได้ศึกษาเรียนรู้ประพฤติปฏิบัติกับหลวงปู่ท่านทำให้เกิดสติปัญญาอย่างมหาศาล อันเป็นประโยชน์ต่อการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้ยืนนานต่อไป

3.4 ผลคือจาคะ ได้แก่ หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก เป็นแบบอย่างการทำบุญทำทานด้วยการเสียสละอย่างยิ่งใหญ่ เหมือนเวสสันดรก่อนมาบวช อนึ่งถึงแม้ท่านจะบวชอุปสมบทแล้วแต่ก็ยังบำเพ็ญคุณประโยชน์ด้านนี้ทำให้ผู้ที่ไม่ค่อยได้บริจาคจตุปัจจัยไทยทาน ได้มีโอกาสสละทรัพย์ทั้งภายนอกและภายใน อันเป็นการสละความตระหนี่ถี่เหนียวของตนให้หมดไป ทำให้รู้สึกสบายกายใจ จากการสัมภาษณ์พระอธิการธาดา สมจิตฺโต (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ผู้ที่นำหลักจาคะที่หลวงปู่เคยใช้แล้วนำมาใช้ต่อแล้วได้ผลจริง ดังคำสัมภาษณ์ที่ว่า “ผู้คนหลังไหลกันมาเคารพนับถือท่านจนสร้างวัดวาอารามได้อย่างอัศจรรย์ดังที่พบจากหลักฐานที่ท่านได้ไปอยู่เช่น วัดทุ่งสามัคคี เป็นวัดที่หลวงปู่ได้พัฒนาขึ้นจนมีศาลาเรือบริขารสุพรรณพระกัมมัฏฐาน (ในวันที่ 20 พฤษภาคม 2537 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีเสด็จฯ) กุฏิ หอสวดมนต์เพิ่มขึ้นเป็นลำดับการเรียนปรีดีธรรม ทั้งนักธรรม อภิธรรม” ทำให้การศึกษาเล่าเรียนเพิ่มขึ้นและมีคุณภาพจนมีชื่อเสียงในยุคต่อมา และต่อไปก็ได้สร้างวัดป่าน้ำตกเขมโก ที่ด่านช้าง สุพรรณบุรี เพื่อใช้เป็นสถานที่ฝึกอบรมภวนาและสอนลูกศิษย์ เป็นต้นมา นอกจากนี้ยังพบว่า ท่านมีส่วนร่วมในการถวายผ้าป่าช่วยชาติและการถวายทองคำหลวงตาบัวซึ่งได้รับการยกย่องจากหลวงตามหาบัว ดังใจความว่า “หลวงพ่อสังวาลย์เป็นหลวงพ่ที่เด่นดังมากในคุณธรรมนะ กับเรานี้หลวงพ่อสังวาลย์ ท่านเป็นแขนซ้าย เราเป็นแขนขวา ในการช่วยชาติคราวนี้ หลวงพ่อสังวาลย์เป็นแขนซ้ายช่วยกัน เราเป็นแขนขวา พานำท่านก้าวเดินตาม ถ้าเป็นหลวงพ่อสังวาลย์แล้วไม่ค่อยขัดข้องนะเรา ท่านว่าอะไร ๆ มา นี้ เรายอมรับหมดเพราะส่วนใหญ่ลงกัน อย่างปลิกย่อยลัมไปตามหมดเลย หลวงพ่อสังวาลกับเราเป็นเหมือนอวัยวะเดียวกันเป็นแขนซ้ายแขนขวา” (คณะศิษยานุศิษย์. 2556 : 109)

นอกจากนี้ได้สัมภาษณ์จากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งโดยตรงและโดยอ้อม พระอธิการสำรวม สิริภโท (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ผู้นำหลักจาเคมาใช้แล้วได้ผลจริงตามที่หลวงปู่เคยประพฤติปฏิบัติในสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ ให้สัมภาษณ์ว่า “จาเคถือเป็นหัวใจสำคัญในการปลูกสร้างความเป็นพุทธศาสนิกชนคนดีทั้งหลาย เพราะคนที่มีเสียสละจาเคนี้เป็นสิ่งที่ไม่ได้ง่ายมากก็จริง แต่ทุกวันนี้เห็นว่า หายากขึ้นทุกที อุปมาเหมือนงมเข็มในมหาสมุทร แต่เมื่อได้พบแล้วถือว่า คุ่มค่ามากที่สุด จาเคถือว่าเป็นหลักการสำคัญของทุกศาสนาก็ว่าได้ แต่ว่า จาเคตามแนวทางของพุทธนั้น เน้นว่า ต้องมีปัญหาด้วย ไม่ใช่จาเคแบบมลาย” ทำให้เราเข้าใจได้ว่า จาเคในพระพุทธศาสนานั้น แตกต่างจากจาเคทั่วไป เพราะพระพุทธศาสนาสอนให้จาเคอย่างมีเหตุผลและมีปัญญา ถ้าทำตามจาเคที่ถูกต้องแล้ว ย่อมเป็นรูปแบบของจาเคในการดำเนินชีวิตที่บริสุทธิ์ประเสริฐ 3 ประการคือ ความบริสุทธิ์ประเสริฐก่อนให้ ขณะให้ และหลังให้เรียกว่า บริสุทธิประเสริฐทั้งต้น กลาง และปลายอย่างบริสุทธิ์หมดจดด้วยศีลทางกายและวาจา ทางใจด้วยสมาธิ เรียกว่า จิตตวิสุทธิ และความบริสุทธิ์ประเสริฐด้วยปัญญา เรียกว่า ปัญญาวิสุทธิ ซึ่งความบริสุทธิ์หมดจดแต่ละอย่างนั้น ย่อมมีหลักการที่ทำให้เกิดที่เป็นของเฉพาะตน เช่น ทำให้เข้าใจจาเคละเอียดเพิ่มมากขึ้นกว่าธรรมดา

แม่ชีสมคิด มูลจนะมาตร (18 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) วัดไกลกังวล ได้นำหลักจาเคมาใช้ในชีวิตแล้วได้ผลจริงให้สัมภาษณ์เรื่องนี้ไว้ว่า “จาเคคือการเสียสละในพระพุทธศาสนามี 2 ประการคือ สละภายนอกด้วยการให้ทรัพย์สินสิ่งของ และสละภายในด้วยการละกิเลสมีความโลภ โกรธ และหลง” ทำให้เราเข้าใจได้ว่า หลักจาเคในพระพุทธศาสนานั้น เป็นหลักที่ยึดเหนี่ยวให้พุทธศาสนิกชนมีความมั่นคงในพุทธธรรมและถ้าทำตามหลัก จาเคในพระพุทธศาสนาแล้ว จะสามารถสร้างสรรค์สิ่งดี ๆ ให้เกิดกับตนเองได้ มากมายมหาศาล

ความคิดเห็นต่อจาเคของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก้นั้น พระอธิการสำรวม สิริภโท (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ได้นำหลักจาเคมาใช้ในชีวิตจริงปรากฏว่าได้ผลจริงเหมือนที่เคยอยู่กับหลวงปู่ ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ท่านเป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ปฏิบัติด้านจาเคตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่ชัดเจน เพราะท่านมีจาเคที่ไม่หวั่นไหวในหนทางแห่งมรรคผลนิพพาน” กล่าวอีกนัยคือ มีความเชื่อในหลักของท่านบารมีก็ดี ท่านอุปัชฌาย์ก็ดี และท่านปรมาตมบารมีก็ดี ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า มีความเชื่อมั่นในจาเคของพระพุทธเจ้า และมีความเชื่อมั่นในปัญญาของพระพุทธเจ้า นอกจากนี้ยังมีความเชื่อมั่นในศีล สมาธิ และปัญญาของพระอริยสาวกอีกด้วย รูปแบบที่พบเห็นในปัจจุบันอันได้แก่ ชื่อเสียง เกียรติยศ และกระบวนการวิธีการในจาเคของสาธุชนน้อมเข้าสู่ไตรสิกขาตามแนวพุทธ

สำหรับรูปแบบในจาเคนั้น อธิภัทร โภควรรณวิทย์ (19 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ได้นำหลักจาเคมาใช้ในชีวิตประจำวันแล้วเห็นผลจริง ตามที่หลวงปู่เคยแนะนำไว้ในสมัยที่ท่านมีชีวิตอยู่ให้สัมภาษณ์ว่า “จาเคมีความแตกต่างก็แตกต่างตรงรูปแบบภายนอกเท่านั้น ส่วนภายในนั้นหาได้มีส่วนใดบุบสลายหรือสูญเสียไปแม้เพียงหนึ่งนิดหนึ่งก็ไม่มี เพราะจาเคของพระอริยะนั้นเป็นจาเคที่ผ่องใสประกอบด้วยปัญญา เมื่อเกิดแล้วจะไม่มีเวทဒါဝိန္တရพรหมมยักษเปลี่ยนแปลง” วัดอุประสงค์ของจาเคของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก้นั้น แม่ชีสำอางค์ สังข์บุรินทร์ (18 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ได้นำหลักจาเคมาใช้ในชีวิตจริงแล้วปรากฏผล

จริง ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ท่านเป็นตัวอย่างของจาคะด้วยการทำให้พุทธศาสนิกชนทั้งหลายได้ดูเป็นแบบอย่างในด้านนี้จริง ๆ ซึ่งมีประโยชน์ต่อพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เพราะท่านจาคะเพื่อเป็นกำลังใจนำไปสู่หลักโพธิปักขิยธรรม 37” บุคคลผู้ที่จะเกิดจาคะในระดับนี้นั้น จะต้องเป็นไปตามกระบวนการของโพธิปักขิยธรรม เพราะมีสุจริตทางกายวาจาใจ มีความสำรวมระวังอินทรีย์อยู่เสมอ มีสติปัญญาที่สมบูรณ์ มีโพชฌงค์สมบูรณ์ มีวิชา และมีวิมุตติ นอกจากนี้ ถ้ามีธรรมอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ธรรมที่เหลือก็เป็นอันนับได้ว่า มีอยู่ในนั้นเหมือนกัน ดังนั้น จาคะที่มีกำลังจึงเป็นสิ่งที่ยืนยันมรรคผลนิพพานได้

ข้อดีของจาคะ นาย จิรศักดิ์ ชำนาญภักดี (19 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ได้นำหลักจาคะตามคำแนะนำของหลวงปู่มาใช้ในการชีวิตจริงพบว่า เห็นผลอศจรรย์ในธรรมะตัวนี้ ดังคำสัมภาษณ์ว่า “จาคะเป็นการเอื้อเพื่อต่อพุทธศาสนิกชนทุกคนทุกชนชั้นทุกชาติศาสนาด้วย ยังไม่พอเพราะการจะบรรยายสาธยายจาคะที่หลวงปู่ได้ปลูกสร้างให้บังเกิดมีขึ้นในพระพุทธศาสนานั้น มีมากมายพอสมควร ซึ่งมีความสอดคล้องตรงตามหลักการประกาศพระพุทธศาสนาเหมือนครั้งที่พระพุทธองค์ได้ทรงส่งสาวกส่งออกไปประกาศศาสนาในครั้งแรกนั้น” การสละสิ่งของเพื่อปวงชน โดยไม่หวังผลกำไรใด แม้กระทั่งลาสิกการะทั้งปวง การทำอย่างนี้ได้จึงถือว่า เข้าถึงแก่นแท้ของจาคะในทางพุทธศาสนา เช่นการถวายทองคำช่วยชาติ ซึ่งได้รับการยกย่องจากหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน

3.5 ผลคือปัญญาได้แก่ หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก เป็นแบบอย่างการมีปัญญาตามหลักในทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เพราะว่า พระพุทธศาสนาสอนให้คนดำเนินชีวิตด้วยสติและปัญญา ด้วยการฝึกฝนอบรมจนเกิดปัญญาบารมีสามารถอบรมตนและคนอื่นได้ ทำให้ผู้ที่ไม่รู้ได้รู้ ไม่เคยได้ภวณาได้ภวณาจนเกิดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติในเส้นทางแห่งความหลุดพ้นที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา ในส่วนที่เป็นปัญญาสิกขา กล่าวคือ สัมมาทิฐิ อันเป็นความเห็นที่ถูกต้องตามหลักอริยสัจ 4 และสัมมาสังกัปปะ เป็นความนึกคิดที่ไม่พยาบาท อาฆาต จงเวรต่อกัน

จากการสัมภาษณ์นายแพทย์ อรรถพล บัวเอี่ยม (19 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) เคยได้รับการอบรมปัญญากับหลวงปู่เมื่อครั้งที่ท่านมีชีวิตอยู่นั้น ทำให้ได้รู้เข้าใจในหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาได้จริง ดังคำสัมภาษณ์ว่า “เมื่อเราปฏิบัติขัดเกลาในสิ่งชั่วออกไปจนเหลือแต่ความดี แต่ความดีนั้นก็ยังมิให้ช่องอยู่ พระพุทธองค์ให้เราทำใจเป็นกลาง อย่าดีใจกับความดี มันจะกลายเป็นความยึดมั่นไป” การไม่ให้เรายึดติดในบุญและบาป เพราะกลัวว่าจะเกิดความยึดมั่นและนำไปสู่ความวุ่นวาย ดังเห็นได้จากสังคมยุคปัจจุบันนี้ บางคนบางกลุ่มอ้างว่า ตัวเองทำดี คนอื่นทำไม่ดี ทั้งที่เป็นพุทธเหมือนกัน แต่กลับดูหมิ่นดูถูกเหยียดหยาม ถ้าเรานำเอาหลักธรรมคำสอนของหลวงปู่มาใช้จริง จะยุติความวุ่นวายนี้ได้ เพราะสอนให้ไม่ให้ยึดติดในการทำดี ละความชั่วดังกล่าว ถ้าปล่อยวางด้วยสติปัญญาแล้วสามารถพ้นทุกข์ได้ตามหลักธรรมในพุทธศาสนาได้

จากการสัมภาษณ์แม่ชีสำเนา ศรีสุข (18 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) เคยได้อบรมกรรมฐานกับหลวงปู่แล้ว ปรากฏผลประจักษ์กับตัวเอง ดังคำสัมภาษณ์ว่า “ตัวสติเป็นตัวสำคัญมาก หากขาดสติแล้ว จะไม่มีผู้รู้เหลืออยู่เลย แล้วเราจะไปเห็นกิเลส ตัณหาที่มันอาศัยอยู่ได้อย่างไร” แสดงว่า สติเป็นหลักการใหญ่

สำคัญที่สุดในการปฏิบัติกรรมฐาน หากขาดสติแล้วกรรมฐานก็ไร้ความหมาย อุปมาเหมือนรถที่วิ่งไปแต่ไร้ทิศทางก็ยากที่จะถึงหรือบรรลุเป้าหมายปลายทางที่เราต้องการได้ ดังนั้น สติจึงเป็นเครื่องมือที่เราต้องพกพาอยู่ตลอดเวลา

จากการสัมภาษณ์พระครูศาสนกิจจาภรณ์ (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) เคยได้อบรมธรรมะกับหลวงปู่แล้ว ปรากฏผลประจักษ์แจ้งกับตนเอง ได้ให้สัมภาษณ์ว่า “กิเลสนั้นถ้าเราไม่เอามันราบ มันก็เอาเรา ราบ” การปราบกิเลสไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ ถ้าเราไม่รู้ไม่เข้าใจเขาอย่างแท้จริง จะกลายเป็นฝ่ายถูกกิเลสเล่นงาน อุปมาเหมือนคนมาปฏิบัติพอได้สภาวะก็หลงตัวคิดว่า แน่ สุดท้ายก็โดนกิเลสเล่นงานตรงที่คิดว่า เราแน่เรา เก่ง ซึ่งมันก็คือตัวกิเลส ดังนั้นเราจะต้องรู้ตัวอยู่เสมอเพื่อมิให้กิเลสดังกล่าวเล่นงานเราได้

จากการสัมภาษณ์แม่ชีสมคิด มูลจนะมาตร์ (18 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ผู้ได้รับการฝึกฝนจากการปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่แล้ว ปรากฏผลเกิดความรู้ในชีวิตรับตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา ดังคำสัมภาษณ์ว่า “การดำเนินชีวิตในทางธรรมคือ ความดีงามของเรานั่นเอง” เพราะเข้าใจว่า คนที่พบธรรมแล้วมีธรรมเป็นที่พึ่งแล้วนั้น จึงรู้ว่า สิ่งที่เราค้นหาหรือแสวงหานั้นก็อยู่ที่ตัวของเรานี้เอง เพราะรู้ตัวเองว่า เราทำดีและความดีก็คุ้มครองเรานั่นเอง ตามคติความเชื่อของชาวพุทธว่า ผู้ประพฤติธรรมย่อมอยู่เป็นสุข

จากการสัมภาษณ์นางวันดา ฉัตรทินวัฒน์ (19 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ผู้ที่เคยได้ปฏิบัติธรรมกับหลวงปู่แล้วได้รับความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาจริง ได้ให้คำสัมภาษณ์ว่า “ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นทางออกจากทุกข์ได้ เป็นพุทธวิชาที่เลิศล้ำในโลก ไม่มีวิชาใดจะยิ่งใหญ่กว่า” หลวงปู่สอนหลักการและวิธีการของการฝึกกรรมฐานเมื่อก้าวโดยรวมแล้วก็อยู่ในศีล สมาธิ ปัญญาของเราเอง เพราะบุคคลจะพ้นจากทุกข์ภัยในวัฏสงสารได้ก็เพราะศีล บุคคลจะไปสู่พรหมโลกก็เพราะสมาธิ และบุคคลจะไปสู่พระนิพพานก็เพราะปัญญา ดังนั้น จึงออกจากทุกข์ในโลกได้ เพราะเป็นอริยะคือผู้ห่างไกลจากความทุกข์ทั้งปวง

จากการสัมภาษณ์แม่ชีกันยา อุ่นทรัพย์ (18 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ได้เห็นผลจริงจากการปฏิบัติตามคำแนะนำสั่งสอนของหลวงปู่จริงได้ให้สัมภาษณ์ว่า “เมื่อเราอบรมจิตใจเราจนดีพอสมควรแล้ว แม้ว่าเราจะยังไม่สามารถบรรลุผลขั้นสูงสุดได้ ก็ยังเป็นนิสัยปัจจัยให้เกิดในภพที่ดี ๆ ได้” เพราะให้กำลังใจแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติอย่างเต็มที่ที่สุดกำลังความสามารถของตนแล้ว หากยังไม่ได้หรือพบธรรมวิเศษที่ตนปรารถนา กลัวว่าจะท้อใจเลิกบำเพ็ญเพียรต่อไป และจากการสัมภาษณ์ พระมงคลกิตติวิบูลย์ (17 เมษายน 2560 : สัมภาษณ์) ผู้เคยได้รับคำแนะนำจากการฝึกอบรมกรรมฐานกับหลวงปู่แล้วเห็นผลจริง ดังคำสัมภาษณ์ว่า “เราเกิดเป็นคนทีประเสริฐกว่า เจริญฉาน เราต้องศึกษาปฏิบัติ” ความเป็นคนดี ขึ้นอยู่กับการปฏิบัติกรรมฐาน ถ้าเราไม่ปฏิบัติกรรมฐานเพื่อพัฒนากายใจให้ดีแล้ว ไม่ต่างอะไรกับสัตว์ ดังนั้น การปฏิบัติจึงถือว่าเป็นอุปกรณ์เครื่องมือในการฝึกฝนอบรมคนเราให้กลายเป็นผู้ประเสริฐกว่าสัตว์

จากผลสัมฤทธิ์ดังกล่าว ทำให้กลายเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ใน 3 ด้านคือ ด้านคุณค่าส่งผลต่อปัจเจกชน เพราะบุคลิกลักษณะและจริยวัตรที่โดดเด่นทางการสอนกรรมฐาน ด้านสังคม เพราะนำสังคมออกจากความเดือดร้อนเข้าสู่ความร่มเย็นในทางพระพุทธศาสนา และด้านพระพุทธศาสนา เพราะเป็นตัวอย่างของ

ศาสนทายาทที่ทรงธรรมวินัย ด้วยการเป็นแบบอย่างการเรียนรู้ในศีล สมาธิ ปัญญา ในทางพุทธศาสนา มาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน สื่อนาคตีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยข้อเสนอแนะเพิ่มเติมว่า

1. ควรศึกษาผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของพระภิกษุรูปอื่นในสังคมไทย และต่างประเทศ
2. ควรศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์จากการสอนกรรมฐานของหลวงปู่สังวาลย์ เขมโก ระหว่างพระภิกษุรูปอื่นในสังคมไทย

รายการอ้างอิง

- คณะศึกษานาสิกขัย. (2556) **พระผู้ทรงคุณธรรม หลวงปู่สังวาลย์ เขมโก**. กรุงเทพมหานคร : ศิลป์สยามบรรณกิจและการพิมพ์.
- จิรศักดิ์ ชำนาญภักดี เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร. เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่ว่าการอำเภอสามชุก สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2560.
- ดำรงค์ ภูระยา. (กันยายน 2527) “พระอาจารย์สังวาลย์ เขมโก” **โลกทิพย์**. 41 (3 ฉบับหลัง) หน้า 12-26.
- ธนตศกร บุราคม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดสามชุก สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2560.
- พระครูศาสนกิจจาภรณ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดลาดสิงห์ สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2560.
- พระครูสุวรรณวาปีพิทักษ์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดหนองโรงรัตนาราม สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2560.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2548) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพมหานคร : เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2553) **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลและเรียบเรียงโดย สมเด็จพระพุทธาจารย์ (อาจ อาสภมหาเถร). พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : ธนาเพรส.
- พระมงคลกิตติวิบูลย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดวิมลโกคาราม สามชุก สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2560.
- พระอธิการธาดา สมจิตโต เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดทุ่งสามัคคีธรรม สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2560.
- พระอธิการสำรวม สิริภทโท เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดไถ่ก้งวอล ชัยนาท เมื่อวันที่ 17 เมษายน 2560.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ (2539) พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

แม่ชีกัญญา อุณหทัย เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดทุ่งสามัคคีธรรม
สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

แม่ชีประคอง มหิงษา เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดไถ่ก่งวาล ชัยนาท
เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

แม่ชีสมคิด มูลจนะมาตร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดไถ่ก่งวาล ชัยนาท
เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

แม่ชีสำเนา ศรีสุข เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดทุ่งสามัคคีธรรม
สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

แม่ชีสำอางค์ สังข์บุรินทร์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดทุ่งสามัคคีธรรม
สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2560.

วนิดา ฉัตรทิณวัฒน์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่วัดไถ่ก่งวาล ชัยนาท เมื่อ
วันที่ 19 เมษายน 2560.

สุเชาว์ พลอยชุม. (2549) “สำนักวิปัสสนาสายพระอาจารย์มั่น ภูริทัตโต” โครงการวิจัยพุทธศาสน์
ศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อธิภัทร์ โภควรรณวิทย์ เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่เทศบาลสามชุก
สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2560.

อรรถพล บัวเอี่ยม เป็นผู้ให้สัมภาษณ์. พระครูสุวรรณวิจิตร เป็นผู้สัมภาษณ์. ที่โรงพยาบาลสามชุก
สุพรรณบุรี เมื่อวันที่ 19 เมษายน 2560.